

FINE ARTS, DECORATIVE ARTS, RESTORATIONDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-237-1-26>**UZHGOROD MAJOLICA: PERSISTENCE OF EUROPEAN
TRADITIONS FROM THE SECOND WORLD WAR
TO THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR****УЖГОРОДСЬКА МАЙОЛІКА: ТЯГЛІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ТРАДИЦІЙ ВІД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ
ДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ****Istomina H. V.***Candidate of Art Studies
Researcher**Rylsky Institute of Art Studies, Folklore
and Emology National Academy
of Sciences Ukraine
Kyiv, Ukraine***Істоміна Г. В.***кандидат мистецтвознавства,
науковий співробітник
Інститут мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
імені М. Т. Рильського
Національної академії наук України
Київ, Україна*

Закарпатська майоліка до завоювання радянськими окупаційними військами у 1945 році була майже зовсім не висвітлена у мистецтвознавчих працях радянських «істориків». Замовчувалася та знищувалася пам'ять про художників-керамістів, які працювали до Другої світової війни, про авторів архітектурного керамічного оздоблення Ужгорода періоду модерну. Навіть про народних дорадянських майстрів, які не становили великої ідеологічної загрози тоталітарному режиму, у Будинку народної творчості в Ужгороді немає інформації. Лише частина народного мистецтва була представлена у працях того періоду. А от роботи професіоналів, які вчилися у вищих європейських художніх закладах залишалися недостатньо дослідженими. Іноді мистці не афішували свою освіту та свої зв'язки із європейськими колегами.

Плідно працювали в Закарпатському краї представники Вищої художньо-промислової школи в Празі Федір Манайло, який став

класиком закарпатської школи живопису та Іван Гарапко, що прсвятив своє життя скульптурі. Обидва мистці викладали в Ужгородському художньому училищі. Також вони обидва були пов'язані з керамікою через свою Празьку школу.

Федір Манайло (1910-1978) відомий широкому загалу як живописець Закарпаття. Проте, мало кому відомо, що Ф. Манайло створював цікаву майоліку. В музеї художника зберігаються декоративні тарелі його авторства. Ф. Манайло народився в селі Іванівці Мукачівського району в сім'ї вчителя. Після закінчення гімназії він поступив у 1928 році в Празьку вищу художньо-промислову школу, де вивчав декоративно-прикладне мистецтво.

Скульптор Гарапко Іван Іванович (1909-2002) народився у с. Завидово Мукачівського району Закарпатської області, закінчив скульптурний факультет Вищої художньо-промислової школи в Празі (Чехія). Там же вчився і Федір Манайло. Гарапко І. Викладав у Художньому училищі в Ужгороді. Викладав мистець скульптуру, в тому числі й для майбутніх керамістів. Його учні, серед яких заслужені художники України, керамісти Мирослава Росул та В'ячеслав Віньковський згадують, що Гарапко І.І. розповідав лише своїм улюбленим, яким довіряв про його європейський шлях у мистецтві. Вчив французьку мову спеціально для того, щоб вчитися в Родена. Гарапко І.І. був учнем у О. Родена. Майбутній скульптор брав приватні уроки у маестро. Проте, в жодній із своїх біографій він цього не зазначав, мудро остерігаючись тоталітарного радянського режиму. І, можливо, саме така скромність допомогла мистцю прожити довге й плідне життя. Він не дожив до свого сторіччя всього сім років. Художники-керамісти добре пам'ятають розповіді Гарапка І.І., як навчав Роден, який вимогливий він був до безлічі своїх учнів. Коли український молодий скульптор зліпив кисть руки і підніс показати маестро Родену, той сказав, що «це не рука» і відправив на доопрацювання. Так відбувалося багато разів, аж допоки учень досягав вершини свого професіоналізму. Утім, документального підтвердження факту приватного навчання Гарапка І.І. у Огюста Родена поки що немає.

Учні Івана Гарапка Мирослава Росул та В'ячеслав Віньковський гідно перейняли естафету європейського впливу у своїй творчості.

У 2016 році вийшла стаття у журналі «Образотворче мистецтво», написана авторкою, під назвою «Магія кераміки подружжя Мирослави Росул і В'ячеслава Вінковського» [3]. Хоча творчість художників частково висвітлена у колективних монографіях Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України «Сучасне народне і професійне мистецтво кераміки в Україні в пострадянський період: глобалізація і впливи. Декоративне мистецтво в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століття: проблеми збереження національної своєрідності в умовах глобалізації» [1] і «Українська кераміка ХХІ століття. Художники та народні майстри. Декоративне мистецтво України ІХ – початку ХХІ ст.: Сильові трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст» [2]. у 2019 році авторкою статті, проте існує потреба у поглибленні інформації. Інноваційною технологією виготовлення вогняної скульптури зацікавився фаховий польський журнал *Szkło i Ceramika*, де у номері 1 за 2021 рік авторка (Halina Istomina) написала статтю «Mistrz rzeźby ogniowej Wiaczesław Wińkowski» [4].

В'ячеслав Іванович Вінковський народився 26 травня 1950 року на Хмельниччині. У 1976 році він закінчив Ужгородське училище прикладного мистецтва. Із здобуттям Незалежності України в 1991 році цьому художньому закладові було присвоєне ім'я Альберта Ерделі. У цьому ж закладі, але трьома роками пізніше, навчалася Мирослава Омелянівна Росул.

Починала свою творчу працю Мирослава Росул з роботи у Майстернях Художфонду. зібрани в кінці 70-х років ХХ ст. потужний творчий колектив. Тут працювали відомі майстри-керамісти: Г.Горват, Е.Гіді, Н. Стегура та інші. Творче середовище Художфонду спонукало до активної виставкової діяльності, хоча й вимагало виконання плану, за радянським зразком.

Мирослава Росул оспівує в кераміці тему людини, зокрема жінки. Жінка-берегиня давніх часів – основний мотив творчості художниці: «Предвічна Єва» (2011 р.), «Трипільський торс» (2013 р.), «Роксолана» (2012 р.) та інші. Звертаючись до різних епох, художниця незмінним залишає в своїй творчості лише цей мотив. Жіночі образи Мирослави Росул різні й за композиційним вирішенням, і за змістовим навантаженням.

В останніх своїх творах Мирослава Росул повністю відходить від фігуративності й прямує до абстракції в дусі останніх тенденцій у сучасному мистецтві кераміки.

В'ячеслав Віньковський досконало володіє складною технологією виготовлення вогняної скульптури, через це колеги його називають чарівником і мольфаром. Технологія не проста, має безліч нюансів і вимагає дуже тонкого і грамотного підходу.

Художники-керамісти були постійними учасниками Міжнародних мистецьких керамічних пленерів «Дивосвіт» у селі Мала Білозерка Запорізької області в Україні впродовж 2011 –2021 років, де була створена більшість їх вогняних скульптур.

За свідченнями місцевих жителів, наразі школа «Дивосвіт» разом із парком керамічних скульптур навколо неї перебуває в окупації російськими військами. Проте, професійне мистецтво кераміки не зміг знищити у XX столітті радянський режим, не зможе його знищити й російська окупація зараз.

Література:

1. Сучасне народне і професійне мистецтво кераміки в Україні в пострадянський період: глобалізація і впливи. Декоративне мистецтво в Україні кінця XX – початку XXI століття: проблеми збереження національної своєрідності в умовах глобалізації / НАНУ; ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. Київ: Видавництво ІМФЕ, 2019. С. 89 –104.

2. Українська кераміка XXI століття. Художники та народні майстри. Декоративне мистецтво України IX – початку XXI ст.: Стильові трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст [Коллективна монографія; автори розділів: Кара-Васильєва Т. В., Чегусова З. А., Студенець Н. В., Клименко О. О., Бурковська Л. В., Істоміна Г. В., Косицька З. М. Сержант Л. В.] / НАНУ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ : Видавництво ІМФЕ, 2019. С. 569-636.

3. Магія кераміки подружжя Мирослави Росул і В'ячеслава Віньковського. Образотворче мистецтво. 2016. № 2. С. 96-98.

4. Halina Istomina (ukr. Галина Істоміна). Mistrz rzeźby ogniowej Wiaczesław Wińkowski. Szkło i Ceramika. 2021. № 1. С. 15-18.